

Konec.

Zofka Kveder-Jelovšek.

unaj je pozvonilo. Sama je bila doma, pa je vstala in šla odpirat.

„O, ti si, Ivo!“ se je začudila in čutila je, kako ji je šinila rdečica v lica. Nekaj čudnega je zatrepetalo v nji, zasmejala se je v zadregi in ga pozvala v sobo.

„Kaj dela Ana?“ je vprašala.

„Odšla je na izprehod z otroki, pozdravlja te. Je Hinko doma?“

„Ni ga.“

„Po neko knjigo sem prišel, nekaj bi si rad notiral.“

„No, knjigo ti jaz lahko poiščem.“

Odšla sta v sobo njenega moža in ona je poiskala knjigo, katero je označil, iz omare. Položila jo je na mizo pred njega in sedla njemu nasproti v fotelj.

Listal je po knjigi. Naenkrat jo je zaprl, odložil, prekrižal roke na prsih in vprl svoje vroče oči v njo.

„Dobro se počutiš, Dora, tvoje oči so vesele.“

„In zakaj ne bi bile moje oči vesele, cenjeni prijatelj moj? Zakaj naj bi bile žalostne?! Jaz imam rada vesele oči.“

Nekaj čudno trepetajočega ji je stezalo prsi. Roke so ji zagorele v neki posebni sladki toplini.

„Še vedno me iritira,“ si je morala priznati v mislih in to jo je jezilo.

Naslonila se je nazaj v fotelj in tudi ona ga je pogledala enako pozorno, dolgo in skoro izzivajoče. Gotovo — izzivajoče. Češ: no, prosim, kdo bo močnejši. No, glej me, glej! Glej, kako sem ravnodušna!

V očeh se ji je hotel vžgati nevaren plamen, čutila je to, ali hitro ga je zadušila v svoji duši. In še vedno ga je gledala z nasmehom na ustnih. Kakor bi hotela reči: no, glej, glej, kako sem mirna, kako so moje oči jasne, naustrašene, mirne. O, nikar ne misli, da si mi še vedno nevaren, da so tvoje vroče oči še vedno tako zmagovalne!

„Sama sva!“ je rekel on.

Zavedela se je v tistem hipu, da že dolgo, dolgo nista bila sama, da bi si rekla, karkoli bi hotela. Skoro dve leti ne.

„Zakaj vaju ni bilo z Ano v gledišču v četrtek?“ je vprašala.

„Naša Mimica je imela vročico. Nisva si upala oditi,“ je pripovedoval. In potem je pristavil skoro drzno: „Vedel sem, da boš tam.“

„Da, saj veš, da gre Hinko k vsaki Hauptmanovi drami. Igrali so dobro. Hinko je bil jako zadovoljen.“

„In kako se imaš ti, Dora? Ali si zadovoljna z življenjem?“

„Zakaj bi ne bila? Lepo je na svetu, odkritosrčno rečeno.“

Molčala sta nekaj časa, ali še vedno je bilo opasno molčati... Tajne niti se predejo od srca k srcu, nevarne misli vstajajo v duši.

„Ali si videla, kakšno sliko mi je kupila Ana za god?“ je vpraševal.

„A glej, saj res, tvoj god je bil v soboto! Pozabila sem popolnoma,“ je lagala, ker v resnici je mislila v soboto nanj. Mnogo je mislila nanj nehote. In zato se ji je zdelo pametnejše, da mu ne čestita.

„Ti si zelo pozabljiva, to vem,“ je rekel dvoumno.

„Da, Hinko pravi, da sem najpozabljivejša ženska v našem mestu.“

Zasmejala se je.

Pa je bilo v resnici smešno, kako sta se navadila igrati slepo miš. Vedno sta se skrivala, on za svojo Ano, ona za svojega Hinka.

„Kaj se tako lahko pozabi?“ je vprašal.

Tudi on ni hotel govoriti o teh nevarnih stvareh, ali nekaj ga je gnalo in najrajši bi bil rekel: „Ali se spominjaš, kako sva se ljubila pred dvema letoma, kako se je vžgala takrat med nama tista sladka strast, ali se spominjaš? Ali se spominjaš, da sva se poljubovala?“

„Lahko ali ne lahko,“ je rekla. „Včasih je pozabljivost zelo koristna lastnost.“

On je vstal in hodil po sobi gori in doli.

„Ljudje smo neumni,“ je modroval naglas. „Čas hiti in vse odnese s seboj kakor povodenj. Zakaj bi človek ne utrgal rože, predno se osuje?“

„Rože imajo trnje,“ je rekla, ali vendar ji je zvenelo v srcu: Zakaj bi ne, zakaj ne? Saj sem si želela tega trenutka, da bi bila sama ž njim, resnično, želela sem si ga. In čeprav je minilo dve leti, pod pepelom tli žerjavica. Tli, lahko bi se vnel nov plamen.

Morda je odvisno od tega trenutka, od tega edinega trenutka, da zamre zadnja iskra ali da vzplamti nov ogenj. In ogenj je nekaj krasnega, velikega, res . . .

Vstala je tudi ona.

Prešle so zapeljive misli, kakor oblak preide na nebu, in bilo ji je, kakor da mora stopiti na to staro pogorišče in s peto pomendratiskre, ki še tle v pepelu. Težko je bilo govoriti o tem, nevarno. Ena beseda bi lahko vzbudila, kar spi. Stopila je k oknu, pogledala na ulico. Po trotoarju je šel črnolas deček in jako je bil podoben njenemu sinku.

Potem se je hitro obrnila proti njemu: „Ti, Ivo, dobro, da sva danes sama. Hotela sem te že davno prositi, da sežgeš tista pisma.“

„Ne, tega ne storim.“

„Moraš.“

„Zakaj?“

„Zdi se mi, da je potrebno to. Ona pisma so nekak bistven spomin onega najinega časa. Naj vse izgine! Vidiš, to je najbolje, da vse pobledi, tako da človek ne ve, je li to sploh doživel ali pa le sanjaril. Tista pisma so pretežek dokument za tako lahko in minljivo stvar.“

„Ne bom jih sežgal. Da, ti, ti mi boš še pisala.“

Sedla je v fotelj, naslonila glavo vznak in ga pogledala jasno in mirno: „Motiš se zelo, ne bom ti pisala nikdar več, Ivo.“

„Boš.“

Pristopil je k nji, vpri roke na naslanjalo fotelja, v katerem je slonela, in nagnil obraz doli k nji. „Moraš, Dora!“

Izpreletela jo je neka vroča omamica. „Če bi me poljubil zdaj ta hip, kdo ve, kaj bi se zgodilo, kdo ve, kakšna pot bi se odprla za prihodnje dni. Morda lepa pot, ali opasna pot mimo temnih prepadov in pretečih skal.“

Odprla je oči široko in pogumno in pogledala mu je v oko.

„Ne, dragi moj Ivo, ne bom.“

Odstopil je. Hodil je po sobi gori in doli, žvižgajoč neki napev iz Fausta. Ustavil se je pri oknu, naslonil se s hrbtom na oknico in gledal v Doro, ki je sedela v polni svetlobi, da se je videl slehrni drhtaj v njenem obrazu.

„Povej mi, resnično, ali ti ni žal, da nisi bila moja, takrat pred dvema letoma?“

„Ne, ne. Celo . . .“

„In zakaj ne? Tega ne razumem! Saj si me ljubila nekaj časa tako blazno!“

„Sem. In vendar, ni mi žal. Moje življenje bi bilo strašna laž do smrti.“

„A, ti se bojiš greha?“

„Vsak naj greši toliko, kolikor prenese.“

„To je ravno — kolikor prenese! Velik greh ustvarja velike ljudi.“

Vzravnal se je kvišku, stisnil pesti in dvignil roke: „Oh, tak krasen in strašen greh, to bi gnalo — dalje — kvišku kakor bič! Kaj tira ljudstvo dalje, čednost misliš?! O, satan je močnejši od angelov, veruj! Greha je potreba, greha, ki peče v duši noč in dan, ki ne da miru, ki te šiba na delo, na borbo, k cilju in uspehu!“

„Morda — morda tudi ne. Greh je kakor strup, včasih zdrami, največkrat usmrti . . . In potem se ne izplača. Veruj, ne izplača se grešiti. Če se spomnim onih par popoldnevov pred dvema letoma na letovišču v Opatiji, katere sva si privoščila kljub Ani, kljub Hinku, kljub mojim in tvojim otrokom, če se spomnim tistih par presanjanih ur, tistih par prepovedanih poljubov — in tistih solz, potem tiste strašne bolečine v srcu, tistega obupa — o, veruj, ni se izplačalo, resnično ne! Kako sva se bala ti dve leti drug drugega, umikala se, skrivala, koliko duševne energije sva potrošila, da se je umirilo srce vsaj nekoliko! Kakšne borbe so bile to, moj Bog! Koliko premagovanja in zatajevanja! Zakaj sem obiskovala Ano samo takrat, ko sem vedela, da tebe ni doma, zakaj si ti prihajal k mojemu možu le, če si bil siguren, da ne boš našel mene? In celi dve leti je trajalo to! Kako sem sovražila življenje tiste mesece potem, kako sem bila žalostna brez prestanka! In zakaj vse to?! Zato, ker sva si v tistih par pomladanskih dnevih pogledala malo pregloboko v oči, ker sva si povedala, da od nekdaj, odkar se poznavata, čutiva simpatijo drug za drugega, zato, ker sva se v ono mesečno predvečerje poljubila pravzaprav napol iz šale, lahkomišno in veselo, kakor dva nagajiva otroka. Reci, ali se je izplačalo za vse to tisto pereče gorje v srcu, ki se ni dalo ublažiti tako dolgo ne?!“

Prišel je k nji: „Da, prav praviš, ni se izplačalo. Zato se ni izplačalo, ker sva premalo tvegala.“ Zamižal je. „Oh, verjemi Dora, ko bi bila ti moja takrat, izplačalo bi se bilo še stokrat več solz in stokrat več trpljenja.“

„Ne, ni ga takega raja, za katerega bi mogla živeti celo življenje v laži.“

„Oh, kaj ne živimo v vednih lažeh?! Kaj ni tvoj in moj zakon laž kakor vsak zakon?“

„Ne, ni. Kaj nisva srečna pravzaprav oba? Jaz ljubim svojega moža — ne, ne ustavljam me —, ljubim ga resnično. In otroci — kako je to nekaj krasnega v življenju! Taka vesela, jasna sreča je potrebna človeškemu srcu. Sam vidiš, kako zopet cvetem, kako sem vedra, brezskrbna. Oh, lepo je to! Če je bil človek dolgo žalosten in potr, kakor sem bila jaz, potem mu je veselje dvojno milo in dragoceno. Kako lep je mir!“

„In ti, Dora, govoriš to, ti, ki si si vedno želela nemira, viharja?! Zakon, — mirna sreča, — laž je to vse skupaj! Oženiš se iz ljubezni, a zakon jo ubije. In vendar je ljubezen vrhunec življenja! O, Dora, kakšno ljubezen sem si zmisli, za naju dva! Nekaj bleščečega, vročega, prelestnega! . . . Neko nebeško, sladko pijanost, rajsko omamico, ki je ni moči pozabiti do smrti.“

„Hm, pijanost . . . In ko se strezniš, kaj ostane? Samo podla in strašna laž! Ti sam veš, da ne bi smela ta ljubezen nikdar na dan božji, nikdar! Bi mogel odpehniti otroke, ugonobiti Ano? Jaz bi ne mogla in ne hotela bi razdrobiti niti svojega niti tvojega zakona. In lagati?! Kdo je dovolj močan za tako laž?!“

„To je, kdo je dovolj močan! Kdo je dovolj močan, Dora, za tak velik in prekrasen greh?! Velik in prekrasen, prelesten greh, Dora!“ Prsi so se mu razširile, oči so zagorele še bolj in izza krvavordečih ustnic so se bliskali beli zobje v zapeljivem in opasnem smehu.

Tako krasen je bil kakor satan, kralj pekla. O, kako lepo je zlo, lepo in čudovito, lepše stokrat od najlepše čednosti! Nikdar čednost ne osvaja tako, ne jemlje duše s tako vročo, ošabno silo. Nikdar ni čednost tako mamljiva in čarobna, sladkega presenečenja polna, kakor je greh, kadar hoče zmage.

Za hip so se zašibile Dori noge, vse njeno telo je objela sladka vročica. Lepo bi bilo v njegovih rokah!

Pristopil je k nji in že se je nagnila k njemu. Tako zelo so hrepenela usta, da se strnejo v mamljiv poljub! In vse, karkoli bi jima bilo na poti, bi se sesulo v nič, vse dolžnosti, vsi obziri, ves strah, vsi pomisleki.

Tedaj je zunaj pozvonilo. Listonoš je prinesel rekomandirano pismo; podpisala se je s tresočo roko.

In vendar, — začaranje je izginilo. Streznila se je kakor iz čudnih sanj in čisto zbrana in skoraj popolnoma mirna je stopila v sobo nazaj k njemu.

Videl je, da se je njeno lice izpremenilo, da je ugasnil v njenih očeh tisti ogenj, ki je skoraj, skoraj obetal vse . . . razkošje rajsko, zmago, ki je ni dosegel takrat pred dvema letoma.

„Včasí je tak-le intermezzo z listonoši nekaj čisto dobrega,“ je dejal in tudi njegov glas je bil izpremenjen in trezen.

„Škoda, Dora! Enkrat, ko bo že vse prekasno, ko ne bo že davno več nobene ljubezni za naju dva, takrat nama bo žal za ta dan.“

„Kdo ve?!“

„Gotovo. Nekaj lepega sva razdrobila in uničila, veruj. Kos svojega življenja. Kakor zlat rudnik, ki ga potope vode za vselej. Še je čas danes, ali ti nočeš.“

„Nima zmisla, dragi moj. Delaven dan je najino življenje, lep, jasen dan, koristen in blagoslovljen dan, če hočeva. Zakaj hočeš viharja in bliska in groma?! In ta ljubezen, — če jo pogledam pri belem dnevu, zdi se mi kakor kresnice, ki svetijo v temi tako lepo, tajinstveno in obetajoče — a poglej jih ob solncu, niso nego mrčes. Kakor vrtna veselica po noči: v pisanih lampijonih gore luči, ognjemeti švigajo v temo nebeško, najlepši čas je za sanje, za zlate gradove v oblakih, — a drugi dan ostane od vsega malo ožganega papirja, — smeti, drugega nič! Zmotil si se, prijatelj! Ni jih več tistih lepih in lažnivih mesečnih noči za naju, — delavnik je. Kaj bi si lagala nekaj, kar ne more biti. Za blestečo peno bi prodala zaklad.“

„Kako si pametna, Dora! Preveč pametna. Škoda. Torej delavnik je; delajmo, trezni bodimo kakor vsi filistri! Pa bom sežgal tista tvoja pisma, Dora, če nočeš drugače, če si ne upaš.“

„Ne upam?! Ne verujem, to je, to; sam si rekel, greh ni za vsakega. Za tiste je, ki so zadosti močni, da še iz greha ustvarjajo čednost, za tiste, katere dela silne in velike. Ne vem, če bi meni dal tako silo tak greh. In niti tebi ne. Zapomni si, niti tebi ne! Po tem vem, da te ne ljubim več, ker te ne precenjujem. In če mene pogledaš trezno in objektivno, če me presodiš po vsem, kar sem, moraš priznati, da nisem tvoj ideal in premalo ponižna, premalo potrpežljiva, premalo dobra, da bi mogel izklesati iz mene tistega malika, po katerem mi ljudje hrepenimo tako neumno.“

Zasmejal se je. „Kako filozofirava! In vendar, kako neumna sva oba, ti in jaz. Zakaj te poslušam, tako pokorno! Pametneje bi bilo, če bi te objel. Vidiš tako . . .“

Pristopil je korak bliže. Ali vedela je, da ni nevarno. Čar je minil. Odstopila je smeje. „Kaj se razburjaš! Moj Bog, življenje je pametnejše od nas. Pusti, naj gre po svoji cesti! Zakaj siliš po gošči, kjer ni steze — same skale, trnje, jame in močvirje. Tako je, dragi prijatelj, vidiš . . . Pojdi zdaj! Kaj bi se igrala z žerjavico! Pod slamnato streho se ne počenjajo tako nevarne stvari. Naj ugasne. Čez pet let se bova prijetno spominjala tega dne in vedela bova, da sva bila danes jako modra in pametna.“

Poslovil se je.

„In drugič vzemi Ano s seboj ali katerega otroka, če prideš k nam! Pametneje bo.“ Zasmejala se je in šla je pred njim ven, odpirat vrata.

Ko se je bila sama vrnila v sobo, polastilo se je je neko lepo in vedro veselje. Hodila je semtertja po stanovanju nemirno in brezskrbno, kakor mlada deklica. In nehote je zapela neko pesem.

Zaprla si oči . . .

Zaprla si oči in pal je mir
čez tihi dol, čez dneva mračno stran —
zaprla si oči in pal je mrak
z večerno žalostjo na ocean . . .

Ne drami sanj vodá
globoki vzdih noči,
ne poje trubadur,
ne toži težkih ur:

Samo v šuštenju vej
je človek zaihtel,
polglasno je zaklel
nemirni duh alej . . .

Griša.

